

Varia Daco-Romana (IX—X)

CONSTANTIN C. PETOLESCU

IX. Inscripția de pe vasul de la Blain (Gallia)¹

Un fragment de vas emisferic de tip Dragendorf 37, descoperit în 1868 la Blain (Loire-Atlantique)², păstrează, imediat sub friza de ove de sub buză, o inscripție (fig. 1), transcrisă de editorii piesei astfel :

TOR N ...RV...DA ET PART

Se consideră că această legendă explicativă ar conține titulatura imperială a lui Traian din anii 116—117 : [*Impera*]tor *N[erv(a) Traian(us) Aug(ustus) Ge]rm(anicus) Da(cicus) et Part[icus]*.

Urmează alte rinduri greu inteligibile, unde se poate citi de două ori numele regelui Decebal. Această inscripție era menită a explica scena sinuciderii regelui dac din stînga (care mai apare pe un vas descoperit în 1979 la La Graufesenque³) și reprezentarea celor doi captivi în lanțuri de alături (femeie și bărbat, posibil membri ai casei regale a lui Decebal⁴).

În rindurile ce urmează, ne reține atenția numai scena din marginea dreaptă a fragmentului ceramic : un bărbat nud, în picioare, ține lance în mîna stîngă ; înaintea lui, ceva mai jos, se mai zăresc capul și brațul altui personaj schițînd probabil un gest de supunere. Scena este pusă de ultimul editor al piesei în legătură cu monede din anii 106—107, reprezentînd pe Traian ținînd piciorul pe trupul unui dac⁵.

Partea finală a inscripției de sub șirul de ove se regăsește însă pe alt fragment descoperit în 1934 la La Graufesenque (fig. 2/1) ; ...*E. PARTHI*⁶ ; cum se vede însă bine din desen, prima literă nu este ligatura *E + T*, ci simplu *E*. Dezlegarea ne-o oferă alte două fragmente⁷, de la Pozzuoli și Strasbourg (fig. 2/2), pe care s-ar regăsi următoarea legendă :

[GE]RMANI AR SACIDAE PARTHI

Ele au, evident, legătură cu explicația de pe vasul de la Blain ; partea de inscripție începînd de deasupra capetelor captivilor înlănțuiți se poate deci completa : [*A*]r[*saci*] *dae Part[hi]*⁸. Această

¹ Această notă este prilejuită de studiul lui Michel Labrousse, *Les potiers de la Graufesenque et la glorie de Trajan*, Apulum, 19, 1981, p. 57—63 (aici se indică toate sursele bibliografice anterioare).

² *Ibidem*, p. 57, fig. 1.

³ *Ibidem*, p. 59, fig. 4.

⁴ De la Dio Cassius (LXVIII, 0,4) aflăm că Manius Laberius Maximus, guvernatorul Moesiei Inferioare, a capturat într-o cetate dacică o soră a lui Decebal. Comentatorii moderni ai Columnei Traiane au considerat posibil a identifica acest episod într-una din paginile de piatră ale acestei istorii a războaielor dacice ale lui Traian : în scena XXX (Cichorius) se vede cum o femeie nobilă dacă, însoțită de doi copii, este condusă spre a fi imbarcată pe o corabie, de față fiind împăratul însuși, care schițează un gest de curtoazie — semn

al rangului înalt al prizonierilor; despre acest episod, R. Vulpe Sargetia, 4, 1966, p. 75—96. Mai tîrziu, în *Historia Augusta (Tyr. trig., 10,8)*, se afirmă că Regalianus, unul din numeroșii uzurpatori ai tronului imperial din timpul lui Gallienus, pretindea că se trage din neamul regal al lui Decebal.

⁵ P. Strack, *Die Reichsprägung zur Zeit des Traian*, Stuttgart, 1931, pl. I nr. 83 și pl. V nr. 358; citat de M. Labrousse, *op. cit.*, p. 58.

⁶ M. Labrousse, *op. cit.*, p. 59, fig. 3.

⁷ *Ibidem*, p. 58, fig. 2.

⁸ Este posibil ca litera ce urmează după *R* să nu fie *V*, cum apare în desen; pe mulajul aflat în Muzeul de istorie din București, se mai vede doar un rest de literă pe marginea spărturii.

lectură ne oferă o soluție pentru înțelegerea scenei mutilate din dreapta fragmentului de vas de la Blain : este vorba de întâlnirea de la Elegeia (aproape de actualul Erzerum) dintre Traian și Parthamasiris, regele Armeniei, din neamul Arsacizilor. Regele depune diadema la picioarele lui Traian,

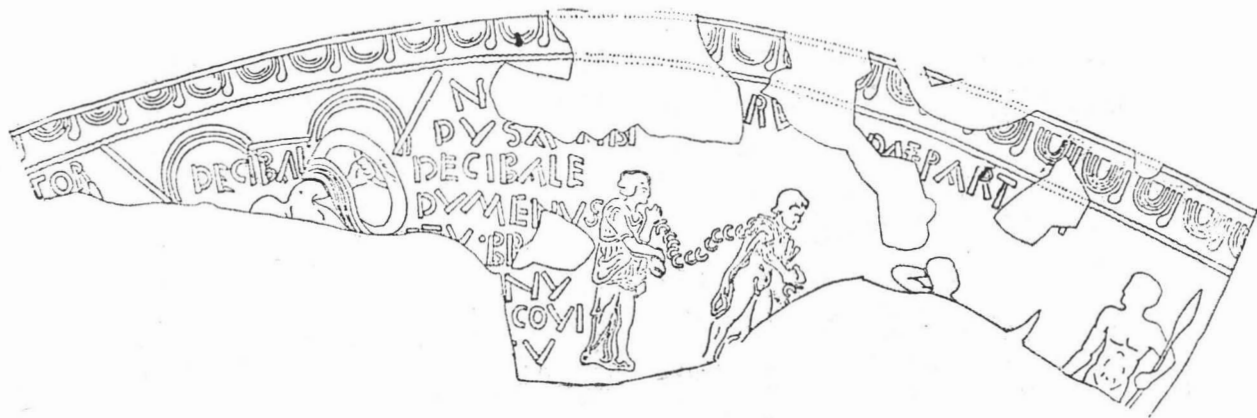

Fig. 1. Vasul de la Blain (după M. Labrousse).

în nădejdea că acesta i-o va restitui⁹; momentul a fost descris de Dio Cassius¹⁰ și a fost popularizat de monetăria romană¹¹.

Este de așteptat ca alte descoperiri de la Graufesenque să permită înțelegerea completă a inscripției de pe vasul descoperit la Blain.

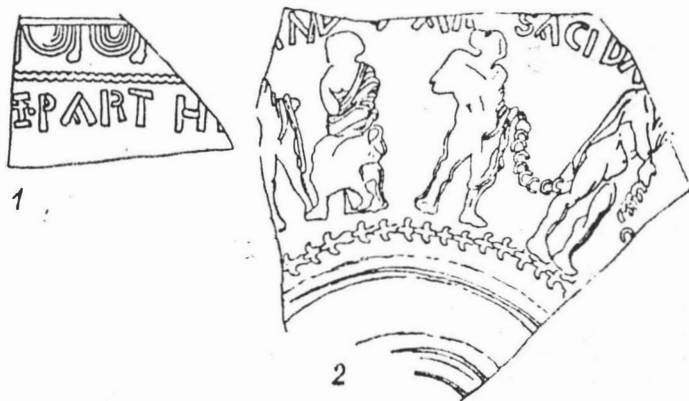

Fig. 2. Fragmentele de vase de la Graufesenque (1) și Strasbourg (2) (după M. Labrousse).

X. O plăcuță cu reprezentarea triadei danubiene

Acum un sfert de secol, D. Tudor publica un substanțial *supplementum*¹² la excelenta sa teză *I Cavalieri Danubiani*¹³. Printre piesele noi publicate, se află și un mulaj de gips (0,124 × 0,103 × 0,012 m) al unei plăcuțe reprezentind triada danubiană, ajuns în împrejurări necunoscute la Muzeul

⁹ Vezi în ultimă instanță recapitularea evenimentelor din Armenia la Eugen Cizek, *Epoca lui Traian. Împrejurări istorice și probleme ideologice*, București, 1980, p. 389–391, cu bibliografia.

¹⁰ Dio Cassius, LXVII, 19–20.

¹¹ P. Strack, *op. cit.*, p. 209; RIC, II, p. 239, 262 (nr. 263 a), 266 (nr. 310, 311) (v. și p. 271), 291 (nr. 669).

¹² D. Tudor, *Dacia*, N. S., 4, 1960, p. 333–362.

¹³ Idem, *ED*, 7, 1937, p. 189–356; vezi și *ED*, 8, 1938, p. 445–449.

Național de antichități din București¹⁴. În acest repertoriu, piesa în discuție este ilustrată printr-un desen (la noi, fig. 3/1); acum, colțul superior stâng al plăcuței este pierdut (fig. 3/2).

Pe placă se disting trei busturi în spatele cite unei mese de tip *monopodium*: la mijloc o femeie, de o parte și alta doi bărbați cu mustăți și purtând bonete de tip frigian¹⁵.

1

2

3

Fig. 3. Plăcuță cu reprezentarea triadei danubiene: 1 reproducere după desenul mulajului publicat de D. Tudor; 2 starea actuală a mulajului; 3 plăcuța de marmură (Muzeul de Istorie al R. S. România).

În 1976, a fost oferită spre vânzare Muzeului de istorie al R. S. România (București) o plăcuță de marmură provenind din vechea colecție Ursăchescu, cu indicația că a fost descoperită în Dobrogea (dimensiuni: 0,12 × 0,105 m; inv. 106 128) (fig. 3/3).

¹⁴ Idem, *Dacia*, N. S., 4, 1960, p. 342, nr. 147.

¹⁵ Idem, *Corpus Monumentorum Religionis Equitum*

Danuviorum, I, Leiden, 1969, p. 59, nr 102; idem *Pontica*, 5, 1972, p. 503.

O comparare atentă a detaliilor sculpturale și a dimensiunilor arată că mulajul a fost executat — la o dată și în împrejurări necunoscute — după piesa sus-menționată, achiziționată acum câțiva ani de Muzeul de istorie al R. S. România¹⁶. Certitudinea identificării rezultă și din faptul că plăcile reprezentând triada (tipul C, după clasificarea propusă de D. Tudor¹⁷), nu se întâlnesc decât în Moesia Inferioară (Dobrogea)¹⁸. Recent a fost publicată o altă piesă (teracotă, ronde-bosse) din așezarea romană de la Galați (—Barboși)¹⁹.

Varia Daco-Romana

RÉSUMÉ

IX. L'inscription sur le vase de Blaine (Gaule)

Voir, à ce propos, M. Labrousse, *Apulum*, 19, 1981, p. 57—63. Pour moment, c'est la scène de droite qui attire notre attention : un homme nu, debout, portant une lance dans la main gauche ; plus bas, les restes (la tête et un bras) d'un autre personnage dans une attitude de prosternation lui faisant face. Il s'agit de la rencontre de Trajan et Parthamasiris, le roi de l'Arménie (descendant de la famille des Arsacides) ; ce dernier dépose son diadème aux pieds de Trajan dans l'espoire que celui-ci va le lui rendre. Cet épisode a été décrit par Cassius Dion (LXVIII, 19—20) et popularisé par le monnayage romain.

X. Une plaque représentant la triade danubienne

Plaque en marbre (0,12 × 0,105), aujourd'hui au Musée National d'Histoire (Bucarest) ; une analyse minutieuse des détails de la sculpture et des dimensions montre qu'il s'agit de l'original du moulage en plâtre publié par D. Tudor, *CMRED*, I, 102.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Le vase de Blain (d'après M. Labrousse).

Fig. 2. Les fragments de La Graufesenque (1) et Strasbourg (2) (d'après M. Labrousse).

Fig. 3. Plaque représentant la triade danubienne: 1 reproduction photographique d'après le dessin publié par D. Tudor; 2 photo du moulage (état actuel); 3 plaque en marbre (au Musée National d'Histoire).

¹⁶ Micile diferențe de dimensiuni între copie și original se datorează faptului că mulajul s-a contractual prin uscare.

¹⁷ D. Tudor, *CMRED*, II, Leiden, 1976, p. 98; idem,

Pontica, 4, 1972, p. 503—509.

¹⁸ Idem, *CMRED*, I, nr. 96, 98, 102, 103.

¹⁹ I. T. Dragomir, *Thrace-Dacie*, 3, 1982, p. 175—177.